

The Iranian Theory of Balance of Power in the Neo– Cold War: A Foresight Study of the International System

Sajjad Sadeghi *

PhD, Department of International Relations,
Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Abstract

Introduction

Analytical approaches and development-oriented research in International Relations (IR), particularly when grounded in a coherent logic and convergence of prevailing perceptions of the surrounding world, can help identify indicators that clarify scientific outcomes. The author's research reveals discernible patterns within Iranian IR scholarship that point to a consistent alignment of perspectives. When articulated systematically, this alignment can function as a conceptual lens for understanding the contemporary international system.

* Corresponding Dr.sajjad.sadeghi@gmail.com

How to Cite: Sadeghi, S. (2024). Iranian Perspectives on the Balance of Power in a Neo-Cold War Era. *Research on Global Relations*, 1(4), 39-80.

Doi: 10.22054/jrgr.2025.84838.1111

Accordingly, the central research question of this study is as follows: Is there a visible convergence and alignment in Iranian IR perspectives on the current international system that can be formulated into a single, generalizable theory?

Literature Review

In recent years, a number of politicians and analysts have raised the prospect of a Neo–Cold War. Following the collapse of the Berlin Wall, the Kremlin has repeatedly found itself on the threshold of such a confrontation, particularly in contexts where Moscow has perceived itself as disadvantaged vis-à-vis rival alliances. Importantly, discussions of a Neo–Cold War are not confined to Russia’s territorial ambitions; similar debates have also emerged in analyses of U.S.–China relations.

A review of the academic literature on Iranian IR perspectives regarding the Neo–Cold War indicates a limited body of work. Most existing analyses concentrate on Russian foreign policy or regional tensions in Central Asia, the Caucasus, and Syria. None, however, advances a hypothesis aimed at constructing a comprehensive theory of the Neo–Cold War. Likewise, English-language scholarship generally incorporates developments related to Russia and China but does not offer innovative theoretical frameworks. Instead, contemporary tensions are frequently treated as analogues of the twentieth-century Cold War, implying the possible emergence of a Neo–Cold War within the international system.

Methodology

This study employs Constructive Grounded Theory as its primary research method, as it is well suited to generating a context-sensitive theoretical framework grounded in empirical data. The research corpus consists of 1,500 Persian-language articles relevant to Iranian perspectives on international relations.

The articles were analyzed using Categorical Content Analysis, guided by predefined theoretical keywords. The analytical process was conducted in two stages:

2. Human expert coding – an initial qualitative assessment carried out by subject-matter experts.
3. Computer-assisted coding – verification and refinement of the coding process using specialized software.

The coding followed the three-stage grounded theory procedure:

- Open coding, aimed at identifying key concepts and emerging categories;
- Axial coding, focused on examining relationships among categories and subcategories;
- Selective coding, through which categories were integrated into a coherent theoretical model.

This methodological approach enabled the systematic extraction of recurring assumptions, patterns, and principles underlying Iranian IR thought.

Research Findings

Analysis of the reviewed corpus indicates that Iranian perspectives on the contemporary international system (IS) are characterized by several core assumptions:

- Primacy of the state: States are regarded as the principal actors in the current IS.
- Recognition of anarchy: The international environment is understood as inherently anarchic.
- Adherence to a realist paradigm, interpreted through a locally grounded understanding of IR concepts, including:
  - Self-help, pursued through economic interdependence and, when necessary, recourse to unconventional means;
  - Deterrence, exercised through soft power threats targeting vital interests and/or through hard power capabilities;
  - Security dilemma, whereby any increase in the power or capabilities of an actor or bloc—even absent aggressive intent—elicits counterreactions from others.

In this perspective, great powers primarily seek to secure national interests and preserve the status quo, often exerting negative influences on international developments. Hegemony is viewed with skepticism, with particular emphasis placed on the decline of dominant powers. International organizations are considered minimally effective, largely functioning to sustain the existing order. International law is perceived as selectively applied and largely ineffective, serving the interests of status quo actors.

Collectively, these findings demonstrate a coherent alignment within Iranian IR thought, grounded in realist principles while incorporating culturally and contextually informed interpretations of international relations.

Results

Synthesizing the research findings leads to the formulation of an “Iranian theory of balance of power arising from the Neo–Cold War.”

According to this theory, the dynamics of the current international system can be understood through a balance-of-power framework operating in the post–Cold War era. This framework is shaped by competition between two principal groups of actors:

- Status quo actors: A relatively unified bloc benefiting from the existing system and acting as protectors and supporters of the status quo.
- Revisionist actors: States dissatisfied with the current system that seek either partial reform or fundamental transformation of the status quo.

In practice, the balance-of-power mechanism operates as follows: revisionist actors undertake individual or coordinated actions to generate disorder and challenge existing arrangements. Status quo actors respond by attempting to contain or mitigate such disorder in order to preserve systemic stability. These interactions often result in temporary concessions by status quo actors, after which the system returns to a state of relative equilibrium.

Given the anarchic structure of the international system, revisionist actors tend to form temporary coalitions and strategic alignments with one another, guided by pragmatic, realism-oriented calculations. Should revisionist actors overcome the constraints of temporary alliances and achieve sustained unity, the international system may evolve toward a new bipolar configuration resembling a Neo–Cold War order. Such a transformation would signify the definitive end of the post–Cold War era.

Within this framework, Iran’s pragmatic “Look East” policy and its efforts to join strategic groupings such as BRICS and the Shanghai Cooperation Organization position the country among actors dissatisfied with the status quo. These initiatives reflect a deliberate

attempt to reform or partially transform the international system, situating Iran as a revisionist actor within emerging balance-of-power dynamics.

Keywords: International Relations; International System; Iranian International Relations; Iranian Theory of International Relations; Neo–Cold War.

نظریه ایرانی توازن قدرت برخاسته از جنگ سرد جدید: نظام بین الملل و چشم انداز تحولات روابط کشورهای جهان

سجاد صادقی * دکتری روابط بین الملل دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

مجموعه‌ای از یافته‌ها در حوزه رویکرد سنجی مقالات علمی-پژوهشی روابط بین الملل ایرانی در نهایت منجر به تقویت این گزاره شد که روابط بین الملل ایرانی یک نگاه منحصر به فرد نسبت به وضعیت کنونی نظام بین الملل دارد که اگر برآیند برخاسته از خرد جمعی ایرانی در قالب یک فرمول بیان شود یک نظریه بومی در دانش روابط بین الملل ایجاد خواهد شد که تفسیر، تحلیل و آینده‌پژوهی وقایع بین الملل پسا پسا جنگ سرد را میسر خواهد کرد. پرسش اصلی این است که آیا همگرایی در نگرش پژوهشگران روابط بین الملل ایرانی به نظام بین الملل کنونی، آنچنان که امکان فرمول‌بندی در قالب یک نظریه واحد تعمیم‌پذیر را داشته باشد، قابل رؤیت است؟ بر این مبنای ۱۵۰۰ مقاله علمی از میان مقالات منتشر شده در یک دهه گذشته در فرآیندی تصادفی انتخاب و به روش «تحلیل محتوای مقوله‌ای مبتنی بر کلیدواژه‌های نظری» و با تکیه بر روش پژوهش «نظریه داده بنیاد ساخت گرایانه» موفق به کشف برآیند این مقالات و «نظریه توازن قدرت برخاسته از جنگ سرد جدید» شدیم. بر اساس خرد جمعی روابط بین الملل ایرانی یک بلوک قدرت متحد حافظ وضعیت کنونی و مجموعه‌ای از بازیگران ناراضی به دنبال تغییر جزئی یا تحول بنیادین نظام بین الملل، در قالب سیستمی از توازن قدرت در چارچوب قواعد نوعی از جنگ سرد جدید تشخیص داده شد و مفاهیمی مانند سطح بازیگران، بازدارندگی، آنا‌رشی، توزیع قدرت، ریشه بحران‌ها، سازمان‌های بین المللی و ... از منظر این نظریه مورد بررسی قرار گرفت. بر این اساس مفروضات این نظریه بومی تشریح و پایه‌ای نهاد شد که بتوان در آینده آن را به بوته آزمایش نهاد.

واژگان کلیدی: جنگ سرد جدید، روابط بین الملل، روابط بین الملل ایرانی، نظام بین الملل، نظریه ایرانی روابط بین الملل.

مقدمه

رویکرد سنجی دانش روابط بین‌الملل اگر با تمرکز بر حوزه مطالعاتی بومی انجام شود در نهایت می‌تواند حوزه‌های تمرکز بیش از اندازه یا در مقابل بی‌توجهی را نمایان و در سطحی کلان یک نقشه راه علمی برای اصلاح آسیب‌های شناخته‌شده و توسعه موزون حوزه‌های مطالعات دانش بومی تعیین نماید. در مواردی که احساس شود در حوزه‌های مطالعاتی یک نوع همگرایی برخاسته از نگرش به جهان پیرامونی وجود دارد، رویکرد سنجی می‌تواند به تشخیص شاخص‌هایی برای فهم برآیند علمی منجر و در صورت امکان به ساخت یک گزاره کلی قابل‌تعمیم نائل شود. آنچنان که در علوم اجتماعی نوین تأکید بر آن است که تا زمان کشف قویی که رنگ سیاه داشته باشد، قوای جهان همگی سفید خواهند بود. بررسی‌های نگارنده در حوزه رویکرد سنجی دانش روابط بین‌الملل او را به یافته‌هایی رسانده است که در نهایت نوعی هم‌سوئی قابل‌اتکا در دانش روابط بین‌الملل بومی ایران تشخیص داده است که اگر در قالب فرمولی بیان شود، نوعی عینک برای نگرش به جهان بین‌الملل امروز ارائه خواهد کرد.

سؤال پژوهش این است که آیا همگرایی در نگرش پژوهشگران روابط بین‌الملل ایرانی به نظام بین‌الملل کنونی، آنچنان که امکان فرمول‌بندی در قالب یک نظریه واحد تعمیم‌پذیر را داشته باشد، قابل‌رؤیت است؟ این پژوهش با روش پژوهش «نظریه داده بنیاد ساخت گرایانه» و به روش «تحلیل محتوای مقوله‌ای» مبتنی بر کلیدواژه‌های نظری سامان‌یافته است. اهمیت و ضرورت پرداختن به این موضوع از این جهت است که اگر نگاه علمی نسبت به نظام بین‌الملل کنونی به صورت بومی وجود داشته باشد، امکان جهت‌دهی مبتنی بر منافع ملی با کمترین اشتباه در تحولات روابط ایران و کشورهای جهان وجود خواهد داشت. برآیند نظرات مقالات علمی که خرد جمعی اندیشمندان روابط بین‌الملل ایرانی و چکیده رساله‌های مقطع دکتری و پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد ایرانی نیز محسوب می‌شود، می‌تواند پشتوانه علمی قابل‌اعتمادی برای سیاست‌گذاری خارجی یا پایه‌ای در راستای شناخت عملکرد نظام بین‌الملل باشد. از این جهت نتایج ارائه‌شده در این پژوهش حاصل فرمول‌بندی خرد جمعی جامعه روابط بین‌الملل ایران محسوب می‌شود.

البته ضرورت دارد که در آینده مبانی و عملکرد این نتایج با وقایع بین‌المللی سنجیده و به بوته آزمایش عملی نهاده شود و در صورت نیاز اصلاح و تکمیل گردد. در اینجا باید متذکر شد که پژوهشگران ایرانی رویکرد تجویزی نداشته و سیاست خارجی کشور را برای عضویت در هیچ کدام از این بلوک‌های قدرت ترغیب نمی‌کنند؛ بلکه آن چیزی که از نظام بین‌الملل کنونی و احتمال استحاله آن در آینده به صورت علمی درک کرده‌اند، بیان می‌کنند. باید توجه داشت که میز سیاست‌گذاری خارجی هر کشور تعیین‌کننده رفتار و تعامل آن کشور با نظام بین‌الملل خواهد بود، میزی که به‌ویژه در منطقه خاورمیانه جامعه دانشگاهی سهم پررنگ مستقیمی در آن نداشته و پژوهشگران از این منظر با نگاهی بی‌طرفانه شرایط کلی را تبیین می‌نمایند و بررسی میزان تأثیرگذاری آنان بر سیاست‌گذاری خارجی خود نیازمند تعریف پروژه پژوهشی دیگری است.

پیشینه پژوهش

به‌عنوان مبحث پایه‌ای پیشینه پژوهش را در سه بخش سامان داده‌ایم. نخست بررسی اجمالی هشدارهای سیاسی در راستای امکان ایجاد جنگ سرد جدید در جهان پسا جنگ سرد، دوم بررسی پیشینه پژوهش در حوزه مفهوم جنگ سرد در ادبیات فارسی و در پایان بررسی ادبیات غیرفارسی در این حوزه.

هشدارهای سیاسی-غیر علمی - در راستای امکان ایجاد «جنگ سرد جدید»
سیاستمداران و مفسران رسانه‌ای در سال‌های اخیر درباره احتمال وقوع یک جنگ سرد جدید سخن گفته اما هیچ کدام نظریه‌ای روابط بین‌الملل محور در این زمینه ارائه نکرده و تنها به سخنان هشداردهنده بسنده کرده‌اند. به نظر می‌رسد که پس از فروپاشی دیوار برلین، کرملین در تنش‌های بین‌المللی و منطقه‌ای به‌طور معمول خود را در آستانه نوعی از تنش‌ها از جنس جنگ سرد جدید دیده و از وقوع چنین رویدادی بیم داشته است. در شرایطی که بر اساس ارزیابی‌ها، مسکو توان رقابت با بلوک متحد رقیب را ندارد. جنگ سرد برای کرملین رویدادی پرتنش بود که آن را پایه فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی دانسته و توسط «پوتین» به‌عنوان «بزرگ‌ترین تراژدی قرن بیستم» محکوم شده است. بر همین مبنای

فلسفی-تاریخی برای اولین بار پس از فروپاشی اتحاد جماهیر، در نشست «سازمان امنیت و همکاری اروپا» در دسامبر ۱۹۹۲ «کوزیرف» به نمایندگی از روسیه پسا شوروی نسبت به نشانه‌هایی مبنی بر احتمال آغاز «جنگ سرد جدید» هشدار داد و از آن زمان چنین هشدارهایی مکرر از سوی مقامات کرملین شنیده می‌شود (R.Sakwa, 2008: 214-267). از دیدگاه روسیه، جهان پسا نظام دوقطبی (پسا پسا جنگ سرد) همچنان متأثر از پیامدهای جنگ سرد است. بر این مبنا فدراسیون روسیه، جنگ سرد را تمام شده نمی‌داند و به همین دلیل «لاوروف» در دهه آغازین قرن جدید معتقد بود که «جامعه بین‌المللی کنونی با به ارث بردن مشکلات جنگ سرد، در مسیر ایجاد مشکلات جدید از همان جنس قرار گرفته و امکان بازگشت جنگ سرد با مختصات جدید در قرن بیست و یکم وجود دارد» (S.Lavrov, 2007).

از پایان دهه اول قرن بیست و یکم و با گسترش تنش‌های «شبه جنگ سرد» بیان چنین هشدارهایی شدت گرفت. در سال ۲۰۱۴ با آغاز بحران کریمه، برخی از کارشناسان هشدار دادند که این بحران احتمالاً روابط روسیه و غرب را بنیادین تغییر داده و با ایجاد نا ترازوی در موازنه قدرت کنونی به سرآغاز شکل‌دهی نظم نوین بین‌المللی و احتمالاً جنگ سرد جدید منجر خواهد شد. اما آن‌ها معتقد بودند که این بار به دلیل ضعف توانمندی کرملین، میدان جنگ گسترده‌تری اندک داشته و خطوط نبرد کمتر واضح، و آینده آن نامعلوم است (D.Ternin, 2014). در نوامبر ۲۰۱۴ و در جریان نشست سران گروه ۲۰، «پوتین» زودتر از موعد مقرر نشست را ترک و در مصاحبه‌ای با تلویزیون آلمان گلایه کرد که کشورهای غربی، نه صرفاً او و روسیه؛ بلکه جهان را به سمت یک جنگ سرد جدید سوق می‌دهند. همچنین به اخراج دیپلمات‌های لهستانی و آلمانی از سوی روسیه به اتهام جاسوسی اشاره کرد که بازگشت آشکار دیگری به دوران جاسوسی مخفیانه، شبیه دوران جنگ سرد بود. پوتین تنها کسی نبود که چنین تعبیری از وقایع پس از سال ۲۰۱۴ داشت. زمانی که هواپیماهای روسی در سه نوبت در یک هفته وارد حریم هوایی فنلاند شدند، همچنین یک کشتی تحقیقاتی فنلاندی نیز توسط نیروی نظامی روسیه مورد توقیف و بازرسی قرار گرفت، رئیس‌جمهوری فنلاند در مصاحبه‌ای هشدار داد که جهان «در دروازه‌های پرتنش

و خطرناک نوع جدیدی از جنگ سرد» قرار دارد (S.Tisdall, 2014). آغاز مداخله نظامی روسیه در بحران سوریه و رویارویی علنی و نظامی با سیاست خارجی ائتلاف تحت رهبری آمریکا از دیگر شرایطی بود که توجه جهانی را به احتمال آغاز جنگ سرد جدید جلب کرد. «رویبو» سناتور جمهوری خواه در این زمینه هشدار داد و خواستار تحریم‌های جدید علیه مقامات و شرکت‌های روسی و همچنین استفاده از نیروهای ویژه آمریکایی برای مقابله با داعش و روسیه به صورت هم‌زمان شد. رویبو معتقد بود که «آمریکا در آستانه یک جنگ سرد دوم با روسیه قرار دارد که ابعاد آن می‌تواند وسیع‌تر از جنگ سرد قرن بیستمی باشد» (M.Ryan, 2015).

در دهه دوم قرن بیستم و یکم پس از آغاز جنگ اوکراین، هشدارهای سیاسی در مورد احتمال شروع جنگ سرد جدید شدت بیشتری گرفت. به عنوان مثال، صدراعظم آلمان از امکان آغاز جنگ سرد جدید سخن گفت (O.Scholz, 2023). یا رئیس دوره‌ای اتحادیه آفریقا (رئیس جمهوری سنگال) در هفتاد و هفتمین اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل با اشاره به گسترش رقابت‌های خصمانه با دامنه تأثیرگذاری بین‌المللی، از جامعه بین‌المللی خواست که آفریقا را وارد جنگ سرد دیگری نکنند؛ اشاره او به رقابت آمریکا و برخی از اعضای اتحادیه اروپا و چین برای گسترش حوزه نفوذ در آفریقا بود (K.Larson, 2022). یا نماینده دائم چین در سازمان ملل که در نشست شورای امنیت در مورد جنگ اوکراین ضمن ابراز نگرانی از آغاز جنگ سرد جدید و تبعات منفی آن به ویژه بر اقتصاد بین‌الملل گفت: «ما هرگز نباید اجازه دهیم که جهان به سمت یک جنگ سرد جدید بلغزد، حقایق ثابت کرده است که ذهنیت جنگ سرد و رویارویی بلوکی باید قاطعانه رد شود» (Zh.Jun, 2022). یا رئیس صندوق بین‌المللی پول که در حاشیه نشست گروه ۲۰، هشدار داد که جنگ اوکراین و تحریم‌های تراشه‌های آمریکا علیه چین و موانع غیرتعرفه‌ای در سایر زمینه‌ها، جهان را به «سطوح نظم دوران جنگ سرد» سوق داده و احتمال تنظیم روابط بین‌الملل در قالب الزامات جنگ سرد افزایش یافته است (G.C.Tong, 2022).

لازم به ذکر است که بیان احتمال آغاز جنگ سرد جدید تنها مربوط به توسعه‌طلبی‌های ارضی و حوزه نفوذی روسیه نیست؛ بلکه برخی از سیاستمداران وجود نوعی جنگ سرد

جدید را در مورد روابط چین و آمریکا نیز احساس می‌کنند. به‌عنوان مثال، دبیر کل سازمان ملل با هشدار نسبت به یک جنگ سرد جدید بالقوه، از چین و آمریکا خواست تا قبل از اینکه مشکلات بین دو کشور بزرگ و عمیقاً تأثیرگذار و به سایر کشورها سرایت کند، روابط «کاملاً ناکارآمد» خود را ترمیم و مانع از وقوع جنگ سرد جدید شوند (M.Lederer, 2021). بر همین اساس وزیر امور خارجه وقت آمریکا، خواستار دفاع شدید از نظم جهانی موجود شد و تأکید کرد که دولت «باید» دنبال احیای شرایط و الزامات «جنگ سرد» به‌ویژه با چین نبوده و خواستار حفظ نظم جهانی است (V.Ni, 2022). این قبیل هشدارهای سیاسی به‌ویژه در سال‌های اخیر قابل تأمل است که چند نمونه را ذکر کردیم. در دو دهه اخیر، سیاستمداران و تحلیلگران از احتمال وقوع یک جنگ سرد جدید صحبت کرده‌اند و ظاهراً این رویداد را عامل برهم زدن صلح جهانی و نظم بین‌المللی کنونی می‌دانند.

«جنگ سرد جدید» در ادبیات علمی فارسی

وقتی ادبیات دانشگاهی روابط بین‌الملل ایران را در حوزه مطالعاتی «جنگ سرد جدید» مورد بررسی قرار می‌دهیم به آثار انگشت‌شماری دست می‌یابیم. بر اساس آثار در دسترس این‌گونه به نظر می‌رسد که اولین مقاله فارسی در این حوزه مطالعاتی در سال ۲۰۰۷ منتشر شده و به تنش‌های ژئوپلیتیک میان روسیه و آمریکا در آسیای مرکزی و قفقاز می‌پردازد (یزدانی و تویسرکانی: ۱۳۸۶). آثاری که نگارنده با موضوع جنگ سرد جدید در ادبیات فارسی یافته هفت مورد است که به‌صورت ذیل قابل دسته‌بندی است: الف. آثاری که به تنش‌های ژئوپلیتیک در منطقه قفقاز و آسیای مرکزی و نشانه‌هایی مبنی بر آغاز جنگ سرد جدید می‌پردازند: چهار مورد. (یزدانی و تویسرکانی: ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷)، (نقدی نژاد و سوری: ۱۳۸۷) و (امام‌جمعه‌زاده و رثوفی: ۱۳۸۸) ب. آثاری که به رقابت‌های دفاعی-نظامی در قالب جنگ سرد جدید می‌پردازند: یک مورد. (امیراحمدیان: ۱۳۸۶)، ج. آثاری که به بحران سوریه با محوریت جنگ سرد جدید می‌پردازند: یک مورد. (قاسمیان و دیگران: ۱۳۹۷). د. آثاری که به تنش میان روسیه و اتحادیه اروپا با محوریت مبانی جنگ سرد نگاه می‌کنند: یک مورد. (ثمودی پيله رود: ۱۳۹۶). در این آثار علمی

فارسی، تنش‌های پیرامون روسیه پس‌ا شوروی با نظریه جنگ سرد قرن بیستم و شرایط «متن اجتماعی بین‌الملل» آن دوره تطبیق داده شده و این‌گونه برداشت شده است که ظاهراً شرایط بازگشت به دوران جنگ سرد با مقیاس کوچک‌تر در حال ایجاد است. مطالعه این آثار سؤالاتی نیز در ذهن نگارنده ایجاد کرد؛ به‌عنوان مثال وقتی روسیه در بحران سوریه و اوکراین با نیروی نظامی مستقیم در جنگ مشارکت داشته و خبری از نیروهای نیابتی و گسترش تنش غیرجنگی نیست، آیا نام چنین شرایطی را می‌توان جنگ سرد گذاشت؟ یا اینکه آیا رقابت ژئوپلیتیکی یا رقابت تسلیحاتی میان روسیه و آمریکا به‌تنهایی تداعی‌کننده مفهوم جنگ سرد است؟ یا اینکه آیا تنش‌های میان کشور روسیه و ائتلاف کشورهای اروپایی و آمریکا قابل قیاس با تنش‌های میان دو بلوک قدرت در جهان جنگ سرد قرن بیستم است؟ علی‌رغم ارزشمند بودن از حیث علمی و تحلیلی، در مجموع این آثار بیشتر تحلیل سیاست خارجی روسیه و برداشتی روابط بین‌المللی از تنش‌هایی است که در آسیای مرکزی، قفقاز و سوریه رخ داده است و هیچ‌کدام فرضیه یا نظریه‌ای تعمیم‌پذیر و کلی با محوریت تبیین نظریه جنگ سرد جدید ارائه نکرده‌اند.

غیر از این آثار هفت‌گانه که به‌صورت کامل موضوع و چارچوب نظری بحث را بر جنگ سرد جدید بنا کرده‌اند، نگارنده مقالات علمی پژوهشی دیگری را نیز یافته است که در بخشی از تحلیل خود از «روابط خارجی چین و آمریکا» یا «روابط خارجی روسیه و آمریکا» یا «روابط خارجی اتحادیه اروپا و روسیه»، اشاره‌ای گذرا به امکان سنجش شرایط این روابط خارجی و تطبیق آن با وضعیت جنگ سرد قرن بیستمی داشته‌اند (عدم اشاره مستقیم به مفهوم جنگ سرد جدید). در مجموع می‌توان گفت که حوزه مطالعاتی «جنگ سرد جدید» در ادبیات دانشگاهی روابط بین‌الملل ایرانی اگر نگوییم دچار فقر نظری است باید گفت دچار نوعی کم‌توجهی است و در مقابل اگر جستجویی اندک در منابع و تحلیل‌های غیردانشگاهی فارسی داشته باشید تصدیق خواهید کرد که مطالب و تحلیل‌های روزنامه‌ای بدون پشتوانه علمی زیادی با موضوع جنگ سرد جدید در دسترس عموم است که متأسفانه به دلیل آنکه بر اساس یافته‌های ذهنی و اغلب غیرعلمی بنا شده‌اند می‌توانند در مواردی گمراه‌کننده علاقه‌مندان به مباحث روابط بین‌المللی باشند. از این جهت نوعی

خلا پژوهشی وجود دارد که پژوهش حاضر به دنبال پر کردن آن بر اساس رویکرد علمی است.

«جنگ سرد جدید» در ادبیات علمی انگلیسی

در ادبیات علمی انگلیسی کتب و مقالات قابل‌اعتنایی از نظر حجم و کیفیت با موضوع جنگ سرد جدید در دسترس است که بررسی اجمالی نشان می‌دهد این آثار علمی به دو گروه «مرتبط با روابط خارجی روسیه» و «مرتبط با روابط تجاری چین» قابل طبقه‌بندی است. در حوزه مسائل روسیه در جهان پسا شوروی هر بار مسکو یک تنش جدید از نوع نظامی و با هدف توسعه ارضی را آغاز کرده است توجه اندیشمندان به مسئله امکان بازگشت شرایط جنگ سرد قرن بیستمی معطوف شده است. این آثار به سه دوره واقعه محور قابل تقسیم‌بندی است. نخست آثار منتشرشده پس از آغاز تحرکات نظامی روسیه به‌ویژه در آسیای مرکزی و قفقاز در ابتدای قرن بیست‌ویکم (MacKinnon, 2007)، دوم آثار منتشرشده پس از تهاجم روسیه به کریمه در سال ۲۰۱۴ (Lucas, 2014)، سوم، آثار منتشرشده پس از آغاز حمله نظامی روسیه به اوکراین در سال ۲۰۲۲ (Fosters & others, 2022) (Doyle, 2023) (Horton, 2024)، (Berardelli, 2024) (Kazantsev & Others, 2021) (Sakwa, 2021)، (Fisher, 2020).

نکته قابل تأمل این است که جامعه دانشگاهی روابط بین‌الملل انگلیسی‌زبان در چهار سال اخیر و با توجه به گسترش توسعه‌طلبی ارضی روسیه به نزدیکی مرزهای ناتو بیشتر به موضوع جنگ سرد جدید معطوف شده است و به‌ویژه در سال‌های ۲۰۲۳ و ۲۰۲۴ شاهد انتشار آثار متعددی در این حوزه هستیم. در حوزه مسائل چین نیز رقابت اقتصادی در کانون توجه قرار دارد و آثار به دو گروه قابل تقسیم‌بندی است. نخست آثاری که انحصاری به روابط تجاری چین و آمریکا می‌پردازند و این رقابت را نوعی از جنگ اقتصادی تلقی کرده و به دلیل فقدان تنش نظامی نام جنگ سرد بر آن می‌نهند (Niblett, 2024)، (Leoni, 2024)، (Rosa & Larsen, 2024)، (Tan, 2023)، (MacDonald, 2022)، (Yue, 2022)، (Baru & Sharma, 2021)، (Yao,)

(2021)، (Engle, 2020). دوم آثاری که توسعه‌طلبی ارضی روسیه و رقابت اقتصادی چین را به‌عنوان اتفاقات بین‌المللی مرتبط مورد سنجش قرار می‌دهند و مجموع این تحولات بین‌المللی را بررسی و مبتنی بر امکان‌سنجی از احتمال وقوع جنگ سرد بلوکی نوین در آینده سخن می‌گویند (Sanger & Brooks, 2024)، (Takach, 2024)، (Scholz, 2023)، (AChcar, 2023)، (Schindler & others, 2022)، (Schoen) (& Kaylan, 2015)، (Brands & Gaddis, 2021). نگارنده با بررسی و مطالعه ۲۶ اثر انگلیسی (۱۸ کتاب و هشت مقاله که با الگوریتم تصادفی از میان آثار علمی روابط بین‌الملل اخیر مرتبط با موضوع جنگ سرد جدید به زبان انگلیسی انتخاب شد) دریافته است که رویکرد پژوهشی در زمینه آثاری که به مسئله جنگ سرد جدید پرداخته‌اند به سمت تجمیع وقایع پیرامون روسیه و چین معطوف است. البته در اینجا نیز مانند آثار فارسی‌زبان نظریه جدیدی ارائه نشده است و پژوهشگران تشابه شرایط کنونی جهان بین‌الملل با دوران جنگ سرد قرن بیستمی را به‌عنوان نشانه‌هایی از امکان ظهور نوعی نظام بین‌الملل از جنس جنگ سرد جدید تلقی کرده‌اند. باید دقت شود اکثریت این آثار رویکرد آینده‌پژوهی دارند و از احتمال وقوع شرایط سخن می‌گویند، آنچنان که در این پژوهش نیز رویکرد چنین است.

نگاه نظریه‌پردازان روابط بین‌الملل به نظم پسا جنگ سرد

برخی به‌عنوان علت‌یابی فقدان شکل‌گیری نظم نوین استدلال می‌کنند که در دوران پسا جنگ سرد هنوز نظم بین‌المللی به‌درستی شکل نگرفته و نمی‌توان در مورد نظام بین‌الملل کنونی نظریه‌پردازی جدیدی ارائه کرد؛ بلکه باید به دنبال تفسیر بر مبنای پارادایم‌ها و مکاتب فکری موجود بود. به همین دلیل پژوهشگران در پایان جنگ سرد سعی کرده‌اند نظریه‌های موجود روابط بین‌الملل را برای تفسیر نظام بین‌الملل کنونی آزمایش کنند. معمول است که پژوهشگران از چارچوب‌های ارائه‌شده توسط «واقع‌گرایی ساختاری»، «نهاد‌گرایی» و «لیبرالیسم» در راستای بررسی و تحلیل چگونگی و چرایی وقایع دوره گذار پسا جنگ سرد استفاده کنند (E.Harrison, 2004).

بر همین مبنا از فروپاشی دیوار برلین تا امروز به دلیل فقدان شکل‌گیری نظم نوین بین‌المللی از اصطلاحات «پسا جنگ سرد» یا «پسا جنگ سرد» برای اشاره به نظم بین‌المللی کنونی استفاده می‌کنند. از دیدگاه واقع‌گرایان، در پایان جنگ سرد سیستم دوقطبی جای خود را به سیستم تک‌قطبی کاملاً متفاوت داده است؛ که این جهان تک‌قطبی ذاتاً ناپایدار و فروپاشی اتحاد جماهیر یک تغییر عمده در سیستم توازن قدرت جهانی ایجاد کرده است (J.L.Gaddis, 1992: 5-58).

در اوایل دهه ۱۹۹۰ نو واقع‌گرایان از مبانی نظری خود برای پیش‌بینی در مورد سیستم بین‌المللی در حال ظهور -سیستم تک‌قطبی پسا جنگ سرد- استفاده کردند. نو واقع‌گرایان پیش‌بینی کردند که تغییرات ساختاری باعث ایجاد تنش در «سیستم‌های اتحاد محور» ظاهر شده تحت ساختار دوقطبی خواهد شد. به‌عنوان مثال در طول جنگ سرد، آمریکا یک حضور دفاعی قوی در اروپای غربی و آسیای شرقی ایجاد کرد، نو واقع‌گرایان استدلال کردند که پس از جنگ سرد، این سیستم همکاری تحت فشار قرار خواهد گرفت؛ زیرا برتری آمریکا به‌عنوان یک ارزش نامطلوب در سیستم جدید تلقی خواهد شد. در این شرایط، آمریکا انگیزه‌های قوی برای عقب‌نشینی از حضور فعال امنیتی خود در اروپا و آسیای شرقی را خواهد داشت و در مقابل بر تعادل فراساحلی در این مناطق کلیدی تأکید خواهد کرد (Ch. Layne, 1993: 5-51) و (K.N.Waltz, 1993: 44-79) و (J.J.Mearsheimer, 2021: 48) و (J.J.Mearsheimer, 2018: 107-158). نو واقع‌گرایان ادعان می‌کنند که نظام بین‌المللی در حال ظهور فرصتی ایده‌آل برای آزمایش پیش‌بینی‌های آن‌ها در برابر الگوهای رفتاری در زمان بروز این الگوها ارائه می‌دهد (P.James, 2002).

البته در مورد پیش‌بینی آینده نظام بین‌الملل بین شاخه‌های مختلف واقع‌گرایان وحدت آراء وجود ندارد. به‌عنوان مثال، در شرایطی که اکثریت بر بی‌ثباتی سیستم تک‌قطبی -و موقت بودن آن- پس از جنگ سرد تأکید دارند، اما برخی استدلال می‌کنند که ساختار تک‌قطبی با توجه به تمرکز بسیار بالای توانایی‌های آمریکا در نظام بین‌المللی با ساختار پایدار روابط میان قدرت‌های بزرگ سازگار است. ادعای آنان در مورد پایداری ساختار

تک قطبی دو مؤلفه اصلی دارد. نخست، استدلال می‌کنند که قدرت نظامی و اقتصادی آمریکا با اختلاف جدی از هر کشور یا مجموعه ائتلافی از کشورها در مجموع فراتر است - مفهوم چیره طلبی - و این امر هزینه‌های مربوط به ایجاد تعادل در برابر هژمونی آن را سنگین و احتمالاً محال می‌کند. دوم، استدلال می‌کنند که اتحادهای منطقه‌ای نمی‌توانند امنیت جهانی را تأمین کنند، بنابراین چاره‌ای جز استفاده از قدرت هژمونیک آمریکا برای ایجاد امنیت و صلح وجود نخواهد داشت (W.C.Wohlforth, 1999: 5-41). یا به‌عنوان مثال حامیان مدل «ساخت‌گرایی» استدلال می‌کنند که ساختار فرهنگی و نه ساختار مادی نظام بین‌الملل، تعیین‌کننده رفتار دولت در نظام بین‌المللی است. سازه‌گرایان بر این باورند که نظام بین‌الملل حداقل به‌طور بالقوه برای دگرگونی به دور از منطق خودیاری از طریق تغییر در فرهنگ واحدهایی که آن را تشکیل می‌دهند، دارای پتانسیل است (A.Wendt, 1992: 391-425).

از دیدگاه «نهادگرایان»، در پایان جنگ سرد، ساختار نظام بین‌الملل با تغییرات کمی باقی ماند، زیرا در طول جنگ سرد مجموعه وسیعی از نهادهای چندجانبه به وجود آمدند که با تغییرات کمی در دوران پسا جنگ سرد باقی ماندند. آن‌ها شاهد تغییراتی در الگوهای وابستگی متقابل اقتصادی و نهادی در سراسر نظام بین‌المللی بوده‌اند (J.L.Gaddis, 1992: 5-58). اما در همین شرایط مدل نهاد گرایانه، توزیع وابستگی متقابل و وجود نهادهای بین‌المللی را به‌عنوان متغیر مؤثر بر رفتار بازیگران شناسایی می‌کند. نهادگرایی ادعا می‌کند که همکاری بین بازیگران امکان‌پذیر و تشخیص می‌دهد که روابط متقابل یک پیش شرط مهم برای همکاری بین‌المللی است (R.O.Keohane, 2005). به همین دلیل «نای» معتقد است که تضاد ساختاری نوظهور پیش‌بینی شده توسط واقع‌گرایان بعید است تحقق یابد. در عوض، با حفظ چیره طلبی (هژمونی) آمریکا در حوزه نظامی، سیستم «ساختار لایه‌ای» پدید می‌آید و از سیستم‌های حکومتی برای مدیریت وابستگی متقابل اقتصادی و زیست‌محیطی حمایت می‌کند. فرآیندی که در نهایت ثبات را در نظام بین‌الملل به ارمغان می‌آورد (J.S.Nye, 2016).

همچنین مدل‌های «لیبرال» سعی کردند نوعی فرآیند جهانی شدن را برای ایجاد ثبات دنبال کنند. آن‌ها فکر می‌کردند که با ایجاد تغییراتی در ساختار سیاسی داخلی دولت‌ها در دنیای پسا جنگ سرد، می‌توان زمینه‌های همکاری را ایجاد کرد. مدل لیبرال بر تعامل بین نظام‌های سیاسی داخلی و نظام بین‌المللی متمرکز است. در نهایت، چنین رویکردی از پایین به بالا آن‌ها را به استفاده از مفهوم «صلح دموکراتیک» سوق داد که به فقدان جنگ آشکار بین دموکراسی‌های لیبرال اشاره دارد (H.E.Reiss, 1991). تأکید بیش از حد بر این مفهوم که منجر به ترویج افراطی لیبرال دموکراسی در فرآیند جهانی شدن شده است، منتقدانی را به همراه دارد که معتقدند این فرآیند می‌تواند به تنش بین اتحاد لیبرال و جهان غیر لیبرال منجر شود. آن‌ها استدلال می‌کنند که روابط مسالمت‌آمیز زیربنایی در منطقه صلح، درگیری بین رژیم‌های لیبرال و غیر لیبرال را تشدید خواهد کرد (M.W.Doyle, 1983, 205-235). به‌طور خلاصه، دیدگاه مکاتب روابط بین‌الملل در مورد جهان پسا جنگ سرد را می‌توان به شرح ذیل نشان داد:

جدول شماره (۱): نگاه مکاتب به مفهوم پسا جنگ سرد

مکاتب	پیش‌فرض	مدل عملکردی نظام بین‌الملل
نواقع‌گرایی	تغییر در نظام بین‌الملل از دو قطبی به تک‌قطبی یا چندقطبی.	ضرورت وجود قدرت چیره طلب (هژمون) یا بلوک قدرت برای حفظ صلح و ثبات.
نهادگرایی	در نظام بین‌الملل با وجود خروج یک بلوک قدرت به دلیل وابستگی اقتصادی و نهادی تغییرات اندکی رخ داده است.	ضرورت وابستگی اقتصادی و عملکرد در چارچوب نهادهای بین‌المللی برای حفظ صلح و ثبات.
لیبرالیسم	ایجاد صلح از طریق وابستگی به ارزش‌های لیبرال دموکراسی و امکان تنش بین بلوک‌های لیبرال و غیر لیبرال.	ضرورت ارتقای ارزش‌های لیبرال دموکراسی و افزایش تعداد کشورهای لیبرال برای حفظ صلح و ثبات با ایجاد وابستگی مبتنی بر ارزش.

به نظر می‌رسد در میان نظریه‌های روابط بین‌الملل پسا جنگ سرد، نظریه‌های مبتنی بر چیره‌طلبی (هژمونی) طرفداران بیشتری داشته باشند. این تئوری‌ها جهان پسا جنگ سرد را دنیایی تک‌قطبی می‌دانند که ماهیت خود را به سمت هژمونی تغییر می‌دهد. به همین دلیل،

نظریه «ثبات هژمونیک» در این عصر شکوفا شده است. ثبات هژمونیک استدلال می‌کند که نظام بین‌الملل زمانی پایدار و صلح بین‌المللی حفظ می‌شود که یک قدرت جهانی - تک کشور یا بلوک قدرت - مسلط باشد و بتواند قدرت هژمونیک را به دست آورد (J. Goldstein & J. C. Pevehouse, 2008). طرفداران این نظریه معتقدند که با پایان جنگ سرد، تازمانی که آمریکا بتواند قدرت هژمونیک خود را حفظ کند، نظم بین‌المللی کنونی به عملکرد کارآمد خود ادامه خواهد داد و نیازی به جایگزینی نظم جدید نیست. آنان از مثال تاریخی بی‌ثباتی قبل از جنگ جهانی اول به دلیل از دست دادن قدرت هژمونیک بریتانیا برای نشان دادن حقانیت نظریه خود استفاده می‌کنند (B. J. Cohen, 2017) و معتقدند پس از دوران جنگ سرد، نظام بین‌الملل وارد یک سیستم تک‌قطبی با ثبات شده و این نظم بین‌المللی به دلیل نبود رقیب جدی می‌تواند به مسیر خود ادامه دهد (Th. Oatley, 2018).

مکانیسم اصلی ثبات هژمونیک حول محور کنش جمعی با رهبری واحد عمل می‌کند که این عملکرد جمعی ریشه در نوعی وابستگی متقابل اقتصادی دارد و بازیگران بین‌المللی موافقت می‌کنند که تحت رهبری یک قدرت هژمونیک در جامعه بین‌المللی به منظور کسب منافع عمل کنند (C. Norrlof, 2010). استقرار چنین نظامی در نظام بین‌الملل به تدریج با کمک «همکاری خود تقویتی» یا «خودیاری کننده» به نوعی انحصار تبدیل می‌شود که به دیگران اجازه ورود نمی‌دهد. در چنین نظامی، ثبات ریشه در عملکرد یک گروه متحد تحت نظارت یک قدرت هژمونیک دارد (W. C. Wohlforth, 2014: 383-395) و ایجاد نهادهای بین‌المللی می‌تواند کمک شایانی به حفظ قدرت هژمونیک و ایجاد نظم پایدار و صلح جهانی کند. به همین دلیل طرفداران این نظریه برای سازمان‌های بین‌المللی در مدیریت جهان پسا جنگ سرد جایگاه ویژه‌ای قائل هستند (G. J. Ikenberry, 1998: 43-78). اساس شکل‌گیری این نظریه، وابستگی اقتصادی و رهبری یک قدرت چیره‌طلب است (H. V. Milner, 1998: 112-123). به همین دلیل انتقادات جدی به آن وارد شده است. مقید بودن نظام بین‌الملل به وجود قدرت هژمونیک، مهم‌ترین انتقاد به این نظریه است و برخی معتقدند نظام بین‌الملل در دوران پسا جنگ سرد،

در صورت تکیه بر توزیع قدرت تحت نظر سازمان‌های بین‌المللی، می‌تواند نظم خود را حتی بدون وجود یک قدرت هژمونیک حفظ کند (R.O.Keohane, 2020: 1-18). طرفداران این نظریه معتقدند تا زمانی که نهادهای ایجاد شده توسط قدرت هژمونیک توسط اکثر بازیگران نظام بین‌الملل به رسمیت شناخته شوند، این نظم بین‌المللی به حیات خود ادامه خواهد داد. آن‌ها به تلاش‌های آمریکا برای ایجاد یک ارز با ثبات از طریق صندوق بین‌المللی پول، سیستم برتون وودز، تأسیس بانک جهانی، دفاع جهانی - امنیت جمعی - (ناتو) و دموکراسی سازی اشاره می‌کنند. به عقیده آنان، نابودی نظم ناشی از این نهادها در نهایت به جنگی بزرگ - احتمالاً جهانی - می‌انجامد (R.Gilpin, 1988: 591-613). در سال‌های اخیر با مطرح شدن مفهوم «افول هژمونیک» این نظریه نیز کارایی خود را از دست داده است. در مجموع شاهد هستیم که نظریه‌های روابط بین‌الملل نتوانسته‌اند نظریه کاملی برای تفسیر و تحلیل رویدادهای روز بین‌المللی در جهان پسا جنگ سرد ایجاد کنند؛ زیرا معتقدند نظام بین‌المللی جدید هنوز شکل نگرفته است.

فرآیند بررسی مقالات ایرانی

روند انتخاب و بررسی مقالات

در این پژوهش ۲۲ مجله علمی-پژوهشی علوم سیاسی و روابط بین‌الملل ایرانی انتخاب و از میان ۵۶۹۴ مقاله منتشر شده در سال‌های ۱۳۹۳-۱۴۰۲ (یک دهه) - تقریباً منطبق با آغاز حمله نظامی روسیه به کریمه تا پایان سال ۱۴۰۲ خورشیدی - تشخیص داده شده مرتبط با روابط بین‌الملل، به صورت اتفاقی از هر سال ۱۵۰ مقاله (در مجموع ۱۵۰۰ مقاله) استخراج و مورد مطالعه موردی قرار گرفت. (لیست مجلات در پیوست شماره ۱ درج شده است). مقالات بر اساس انتخاب تصادفی بدون دخالت انسان و توسط یک برنامه رایانه‌ای اختصاصی طراحی شده مختص این پژوهش بدون ایجاد وزن انتخابی و با تکیه بر دخالت عدد «پی» و بر اساس فرمولی منطبق بر «دنباله چندجمله‌ای» و ضرایب کنترل شده مبتنی بر دانش پایگاه داده‌های هوشمند انتخاب شدند. در این پژوهش ابتدا مقالات به صورت اتفاقی (بدون اولویت حروف الفبا) در قالب داده ورودی به پایگاه داده‌های نرم‌افزار

اختصاصی وارد شده و رایانه به هر مقاله یک شماره منحصر به فرد بدون اطلاع پژوهشگر و بر اساس وزن عدد «پی» اختصاص داده و سپس هر بار با ایجاد یک عدد تصادفی توسط پردازنده اصلی با کمک الگوریتمی ساخت یافته مبتنی بر فرمولی «دنباله چندجمله‌ای» محور، یک مقاله را از لیست مزبور انتخاب نموده است. بر این اساس موفق به ایجاد یک جامعه آماری تصادفی و قابل اتکا شده‌ایم. پس از انتخاب مقالات بر اساس فرآیندی که شرح داده شد، ابتدا با کمک نرم‌افزار «اطلس تی آی» مقالات مورد بررسی محتوایی قرار گرفت و شاخص‌های تعیین شده استخراج گردید. سپس جهت اطمینان مقالات به صورت دستی نیز بررسی شد تا شاخصی به دلیل اشتباه نرم‌افزاری (ضعفی که معمولاً در مورد زبان فارسی در این نرم‌افزارها وجود دارد) از قلم نیفتاده باشد. سپس نتایج استخراج شده در یک پایگاه داده ثبت شد و در پایان خروجی کلی بر اساس شاخص‌های مشترک ترسیم گردید.

روش پژوهش

با توجه به اینکه پژوهش حاضر از نوع اکتشافی و به دنبال شناخت گزاره‌های مستخرج از «مفهوم سنجی» و در نهایت تعیین نظریه داده نهاد است، روش پژوهش «نظریه داده بنیاد ساخت گرایانه» مناسب تشخیص داده شد. مقالات به «روش تحلیل محتوای مقوله‌ای» مبتنی بر کلیدواژه‌های نظری ابتدا توسط نیروی انسانی متخصص و سپس توسط نرم‌افزار رایانه‌ای اختصاصی این پژوهش، مورد بررسی قرار گرفت و با استفاده از سه مرحله کدگذاری شامل «کدگذاری باز»، «کدگذاری محوری» و «کدگذاری انتخابی» و با روند جزء به کل در نهایت بدون پیش فرض به گزاره‌های تأیید شده و قابل اتکا دست یافتیم. باید دقت شود که روش پژوهش به کار رفته با وجود آنکه منجر به داده‌های کمی خواهد شد، در نهایت نوعی روش کیفی محسوب می‌شود. همچنین از سه رویکرد مرسوم در این روش پژوهش شامل نظام‌مند، ظاهر شونده و ساخت گرایانه بر اساس بررسی‌ها، رویکرد ساخت گرایانه قرابت بیشتری با موضوع پژوهش حاضر داشته و به کار گرفته شده است.

روند کدگذاری محتوایی

در پژوهش حاضر از سه مرحله کدگذاری مرسوم شامل «کدگذاری باز»، «کدگذاری محوری» و «کدگذاری انتخابی» استفاده شد. در مرحله کدگذاری باز پس از مطالعه دقیق محتوای مقالات به ۱۸۴ کد تخصصی مرتبط با موضوع پژوهش دست یافته و محتوای ۱۵۰۰ مقاله در قالب این کدها دسته‌بندی شدند. سپس در مرحله کدگذاری محوری کدها در ۲۳ محور مرتبط با یکدیگر طبقه‌بندی و نهایت در مرحله کدگذاری انتخابی به ۶ محور اصلی دست یافتیم.

یافته‌های پژوهش

در بررسی رویکرد سنجی مقالات بر اساس جهت‌گیری نسبت به «بازیگران در روابط بین‌الملل» به داده‌های جدول شماره ۲ دست یافتیم. بر این اساس ۷۵ درصد پژوهشگران ایرانی معتقدند که «نظام بین‌الملل دولت‌محور» است و از این جهت نقش چندانی برای بازیگران غیردولتی قائل نیستند.

جدول شماره (۲): رویکرد سنجی مقالات بر اساس نگاه به بازیگران بین‌الملل

دولت بازیگر منحصر به فرد	نقش قائل بودن برای بازیگران غیردولتی	نقش بازیگران غیردولتی مؤثرتر از دولت‌ها
۱۱۲۶ مقاله	۳۷۴ مقاله	۰ مقاله

سپس مقالات را بر اساس جهت‌گیری نسبت به مفهوم «آنارشی» مورد بررسی قرار دادیم؛ نکته قابل تأمل این است که در این مقالات پژوهشگران مستقیم به مفهوم آنارشی در نظام بین‌الملل اشاره نکرده و جهت‌گیری در این حوزه نداشته‌اند. اما اگر تحلیل آنان از نقش آفرینی سازمان‌های بین‌المللی، قدرت‌های بزرگ و همچنین نگاه آنان به قوانین بین‌المللی و مفهوم چیره‌طلبی (هژمونی) را مورد بررسی قرار بدهیم به داده‌های جدول شماره ۳ دست خواهیم یافت که بر این مبنا آنان معتقد به وجود یک قدرت یا اقتدار

نظم بخش در نظام بین الملل نیستند که معنای آن از نظر برهان خلف اعتقاد به مفهوم آنارشی است.

جدول شماره (۳): رویکرد سنجی مقالات بر اساس نگاه به مفاهیم مرتبط با اقتدار یا رهبری نظم

بخش در نظام بین الملل

تعداد	اعتقاد	نقش
۲۳ مورد	معتقد به نقش رهبری بین المللی	نقش سازمان های بین المللی در نظام بین الملل
۶۴ مورد	معتقد به جایگاه سازمان دهی و ساختار سازی	
۳۹۶ مورد	معتقد به فقدان نقش آفرینی	
۱۰۱۷ مورد	معتقد به جایگاه مدیریتی برای حفظ وضع موجود	
۰ مورد	معتقد به نقش رهبری بین المللی	نقش قدرت های بزرگ در نظام بین الملل
۰ مورد	معتقد به نقش آفرینی مثبت در وقایع بین المللی با هدف حفظ صلح و حمایت از حقوق بشر	
۴۴۹ مورد	معتقد به نقش آفرینی منفی در وقایع بین المللی با هدف حفظ وضع موجود	
۴۸۳ مورد	معتقد به فقدان نقش آفرینی مؤثر	
۵۶۸ مورد	معتقد به نقش آفرینی منفی در وقایع بین المللی با هدف تأمین منافع ملی قدرت های بزرگ	نقش قوانین بین المللی در نظام بین الملل
۱۹۸ مورد	تبعیض آمیز بودن قوانین بین المللی به دلیل تأمین منافع ملی قدرت های بزرگ	
۲۱۳ مورد	فقدان امکان اجرای قوانین بین المللی به دلیل اولویت دهی دولت ها به قوانین داخلی	
۲۵۳ مورد	تبعیض آمیز بودن قوانین بین المللی به دلیل استانداردهای دوگانه	
۲۶۶ مورد	فقدان امکان اجرای قوانین بین المللی به دلیل فقدان پشتوانه اجرایی	نقش قوانین بین المللی در نظام بین الملل
۵۷۰ مورد	ناکارآمدی به دلیل اجرای گزینشی قوانین بین المللی با فشار قدرت های بزرگ	

ادامه جدول شماره (۳).

تعداد	اعتقاد	نقش
۱۶۹ مورد	اشاره صریح به وجود هژمونی در نظام بین‌الملل	نقش قدرت چیره طلب (هژمونی) در نظام بین‌الملل
۲۸۳ مورد	پذیرش ضمنی جایگاه هژمونی برای آمریکا یا ائتلاف آمریکا و متحدانش در نظام بین‌الملل	
۴۶۵ مورد	اشاره به وجود هژمونی در ابتدای دوران پسا جنگ سرد و سپس تصریح به افول هژمونی با آغاز قرن بیست و یکم	
۵۸۳ مورد	انکار وجود هژمونی در دوران پسا جنگ سرد	

همچنین مقالات را در زمینه مفهوم «نظم» در نظام بین‌الملل مورد رویکرد سنجی قرار داده و به داده‌های جدول شماره ۴ دست یافتیم. بر این مبنا حدود ۵۶ درصد پژوهشگران معتقدند که «در نظام بین‌الملل فعلی که فاقد اقتدار نظم بخش است، نحوه توزیع قدرت می‌تواند عامل اصلی ایجاد نظم باشد». این نگاه از آنجا حاکم شده است که وقتی مقالات را بر اساس رویکرد به پارادایم‌های روابط بین‌المللی نیز مورد سنجش قرار می‌دهیم به داده‌های جدول شماره ۵ دست یافته و به این گزاره دست می‌یابیم که ۶۳ درصد این مقالات بر مبنای پارادایم واقع‌گرایی به نظام بین‌الملل نگاه می‌کنند.

جدول شماره (۴): رویکرد سنجی مقالات بر اساس نگاه به مفهوم نظم در نظام بین‌الملل

۵۸ مورد	وجود قدرت چیره طلب (هژمونی)	عامل نظم‌بخشی در نظام بین‌الملل
۱۳۲ مورد	مجموعه‌ای از هنجارها و ارزش‌های مشترک	
۲۱۴ مورد	مجموعه‌ای از رژیم‌ها	
۲۵۷ مورد	مجموعه‌ای از نهادهای بین‌المللی و سازمان‌های بین‌المللی	
۸۳۹ مورد	نحوه توزیع قدرت - به‌ویژه قدرت سخت -	

جدول شماره (۵): رویکرد سنجی مقالات بر اساس پارادایم‌های روابط بین‌الملل

واقع‌گرایی	لیبرالیسم	سازه‌انگاری	مکتب انگلیسی	مارکسیسم	جامعه‌شناسی تاریخی
۹۵۲ مورد	۳۳۹ مورد	۱۹۵ مورد	۱۲ مورد	۲ مورد	۰ مورد

از آنجا که روح پارادایم واقع‌گرایی بر مقالات ایرانی حاکم است، مقالات را در حوزه مفاهیم خودیاری، بازدارندگی و معمای امنیت نیز مورد رویکرد سنجی قرار دادیم و به یافته‌های جدول شماره ۶ دست یافتیم. اگر موارد فقدان اظهارنظر را کنار بگذاریم درمی‌یابیم که دو نگاه در میان پژوهشگران ایرانی حاکم است. گروه نخست که معتقد به خودیاری از طریق توسل به ایجاد وابستگی متقابل اقتصادی و بازدارندگی از طریق به خطر انداختن ارزش‌های حیاتی با توسل به قدرت نرم هستند (۲۵ درصد کل) و گروه دوم که معتقد به خودیاری از طریق توسل به تسلیحات غیرمتعارف و بازدارندگی از طریق به کارگیری قدرت سخت هستند (۱۹ درصد کل). متأسفانه در مورد این مفاهیم شاهد سکوت پژوهشی و فقدان اظهارنظر بخش قابل‌اعتنایی از پژوهشگران هستیم که می‌تواند در راستای ابتلا به «سندروم کسینجر» ارزیابی شود.

جدول شماره (۶): رویکرد سنجی مقالات بر اساس نگاه به مفاهیم خودیاری، بازدارندگی و معمای

امنیت

رویکرد	مفاهیم	تعداد
خودیاری	از طریق تقویت نظام ارزشی-هنجاری بومی و ایجاد انسجام ملی	۱۰۵ مورد
	از طریق توسل به تسلیحات متعارف با قدرت تخریب بالا	۱۵۹ مورد
	از طریق توسل به تسلیحات غیرمتعارف	۳۱۲ مورد
	از طریق توسل به روابط اقتصادی و ایجاد وابستگی متقابل	۳۶۵ مورد
	فقدان اظهارنظر	۵۵۹ مورد
بازدارندگی	ایجاد بازدارندگی از طریق ترک نخاصم و تنش‌زدایی	۱۲۱ مورد
	ایجاد بازدارندگی از طریق تهدید با قدرت سخت	۱۲۶ مورد

مورد ۲۴۷	ایجاد بازدارندگی از طریق به‌کارگیری قدرت سخت
مورد ۳۹۹	ایجاد بازدارندگی از طریق به خطر انداختن ارزش‌های حیاتی با توسل به قدرت نرم
مورد ۶۰۷	فقدان اظهارنظر

ادامه جدول شماره (۶).

تعداد	مفاهیم	رویکرد
مورد ۲۱۶	افزایش توانمندی یا قدرت یک بازیگر یا یک بلوک قدرت به شرط وجود رقابت یا تنش (شرایط خصومت‌آمیز) منجر به واکنش طرف مقابل می‌شود	معمای امنیت
مورد ۳۴۸	افزایش توانمندی یا قدرت یک بازیگر یا یک بلوک قدرت بدون هیچ پیش‌شرطی منجر به واکنش سایرین می‌شود	
مورد ۹۳۶	فقدان اظهارنظر	

همچنین مقالات را بر اساس نگاه به «وضعیت موجود» در نظام بین‌الملل مورد رویکرد سنجی قرار دادیم و به داده‌های جدول شماره ۷ دست یافتیم. اهمیت این داده‌ها در فرمول‌بندی نهایی پژوهش در قالب نظر خرد جمعی ایرانی در حوزه مطالعاتی «وضعیت کنونی نظام بین‌الملل» است. شایان ذکر است که به دلیل محدودیت استانداردهای موجود برای تدوین مقاله پژوهشی-از نظر سقف تعداد کلمات و صفحات- بخش کوچکی از یافته‌های مرتبط با پژوهش به صورت مختصر درج شده است.

جدول شماره (۷): رویکرد سنجی مقالات بر اساس نگاه به وضع موجود

تعداد	وضع موجود	رویکرد
مورد ۰	نظام بین‌الملل کنونی عادلانه است	عدالت و نظام بین‌الملل کنونی
مورد ۱۴۳	تعریف از عدالت در نظام بین‌الملل با تعریف عام عدالت متفاوت است	
مورد ۵۹۰	فقدان اظهارنظر در مورد عدالت در نظام بین‌الملل	
مورد ۷۶۷	نظام بین‌الملل کنونی عادلانه نیست	ریشه تنش‌ها و بحران‌ها در نظام بین‌الملل کنونی
مورد ۱۲۴	فقدان وجود فرآیند جذب قدرت‌های نوظهور در ساختار قدرت کنونی	
مورد ۱۳۷	وجود تضاد در منافع اقتصادی بازیگران نظام بین‌الملل	

مورد ۱۹۰	اعتقاد به ریشه‌های فرهنگی و هویتی در شکل‌گیری بحران‌ها	
مورد ۲۳۳	فقدان استقبال دولت‌های متنفع از وضع موجود برای اصلاح مشکلات قانونی و ساختاری وضع موجود	

ادامه جدول شماره (۷).

تعداد	وضع موجود	رویکرد
مورد ۴۱۸	تلاش بازیگران ناراضی از نظم کنونی برای تغییر وضع موجود منطبق با منافع خودشان	ریشه تنش‌ها و بحران‌ها در نظام بین‌الملل کنونی
مورد ۳۹۸	تلاش دولت‌های متنفع از وضع موجود برای حفظ نظم کنونی	
مورد ۱۶۹	نظام بین‌الملل تک‌قطبی	نظام بین‌الملل کنونی
مورد ۴۳۳	نظام بین‌المللی چندقطبی انعطاف‌پذیر	
مورد ۸۹۸	نظام در حال گذار (مفهوم پسا جنگ سرد)	
مورد ۱۲۳	مبتنی بر توانمندی قدرت نرم	نحوه توزیع قدرت در نظام کنونی
مورد ۲۵۹	مبتنی بر توانمندی قدرت سخت و نرم	
مورد ۲۷۹	مبتنی بر توانمندی قدرت اقتصادی	
مورد ۸۳۹	مبتنی بر توانمندی قدرت سخت	
مورد ۲۱۴	تلاش بازیگران متنفع وضع موجود برای جلوگیری از شکل‌گیری چندجانبه‌گرایی میان سایر بازیگران	چندجانبه‌گرایی در وضعیت کنونی
مورد ۲۹۹	وجود اتحادی از بازیگران برای حفظ وضع موجود که بر اساس رهبری آمریکا و بر پایه چندجانبه‌گرایی عمل می‌کنند	
مورد ۳۱۲	عملکرد یک‌جانبه‌گرایی بازیگرانی که از نظام بین‌الملل کنونی ناراضی هستند	
مورد ۳۳۳	فقدان اظهارنظر	
مورد ۳۴۲	وجود اتحادی از بازیگران برای حفظ وضع موجود که بر اساس اجماع و چندجانبه‌گرایی عمل می‌کنند	
مورد ۱۲۶	بازیگرانی که در نظام بین‌الملل کنونی سهم دارند اما به دنبال تحول بنیادین هستند	

مورد ۳۹۷	بازیگرانی که در نظام بین‌الملل کنونی سهم و جایگاه نداشته و به دنبال تحول بنیادین هستند	اهداف عملکردی بازیگران ناراضی از وضع موجود در نظام بین‌الملل کنونی
مورد ۴۴۸	بازیگرانی که در نظام بین‌الملل کنونی سهم دارند اما به دنبال اصلاح و تغییر جزئی هستند	
مورد ۵۲۹	فقدان اظهارنظر	

ادامه جدول شماره (۷).

تعداد	وضع موجود	رویکرد
مورد ۴۱	آفریقا	مهم‌ترین مراکز تنش و بحران در نظام کنونی
مورد ۷۶	آمریکای لاتین	
مورد ۸۸	فقدان اظهارنظر	
مورد ۲۱۸	آسیای مرکزی	
مورد ۲۴۸	مرزهای اروپا	
مورد ۴۰۶	خاورمیانه	
مورد ۴۲۳	شرق آسیا	
مورد ۲۴۴	عملکردهای تنبیهی از طریق اجماع جهانی و با کمک سازمان‌های بین‌المللی و بر اساس دکترین جلودگیری از گسترش تنش و بحران	روند کنترل بحران‌ها و تنش‌ها از سوی بازیگران متنفذ از وضع موجود
مورد ۲۵۶	کنترل بحران‌ها از طریق مداخله نظامی محدود	
مورد ۲۹۳	فقدان اظهارنظر	
مورد ۳۲۱	کنترل بحران‌ها و تنش‌ها از طریق تقویت و حمایت یکی از طرفین درگیر (جنگ نیابتی)	
مورد ۳۸۶	تکیه بر کنترل بحران‌ها و تنش‌ها از طریق اقدامات غیرنظامی به‌ویژه اعمال انواع تحریم	عملکرد بازیگران ناراضی از وضعیت کنونی در نظام بین‌الملل
مورد ۱۲۹	ایجاد بی‌نظمی با هدف کسب امتیاز از نظام بین‌الملل کنونی	
مورد ۱۷۳	ایجاد بی‌نظمی با هدف به چالش کشیدن نظام ناعادلانه کنونی با رویکرد آگاه‌سازی سایر بازیگران	
مورد ۲۰۱	عملکرد بازیگران ناراضی واکنشی در مقابل تلاش حامیان نظم کنونی برای حفظ وضعیت موجود است	

۲۴۱ مورد	بازیگران ناراضی تصور نمی‌کنند که عملکرد آنان به معنای بی‌نظمی است بلکه عملکرد خودشان را بر اساس منافع ملی تنظیم و به الزامات نظام بین‌الملل بی‌تفاوت هستند
۲۵۴ مورد	ایجاد بی‌نظمی مستمر با آگاهی از این موضوع که بازیگران منتفع از وضعیت کنونی واکنشی که منجر به جنگ فراگیر و تحول در نظم فعلی شود نشان نخواهند داد
۵۰۲ مورد	فقدان اظهارنظر

نتایج و یافته‌های نهایی پژوهش

ترکیب و پردازش داده‌ها و یافته‌های حاصل از پژوهش که به صورت مختصر بیان شد، به این گزاره‌ها منجر می‌شود:

الف. مفروضات اصلی پژوهشگران روابط بین‌الملل ایرانی بر اساس یافته‌های پژوهش شامل این موارد است:

۱. در نظام بین‌الملل کنونی بازیگر اصلی دولت است. (اعتقاد به نظام بین‌الملل دولت‌محور)
 ۲. تشخیص فقدان وجود یک قدرت یا اقتدار نظم‌بخشی در نظام بین‌الملل - تشخیص بی‌نظمی - (اعتقاد به آنارشی).

۳. به کارگیری پارادایم واقع‌گرایی به عنوان روش مناسب برای نگرش به جهان بین‌الملل با برداشت بومی از مفاهیم روابط بین‌المللی، شامل:

- خودیاری: از طریق دو فرآیند «ایجاد وابستگی متقابل اقتصادی» و «توسل به تسلیحات غیرمعارف».

- بازدارندگی: با توسل به دو روش «از طریق به خطر انداختن ارزش‌های حیاتی با توسل به قدرت نرم» و «از طریق به کارگیری قدرت سخت».

- معمای امنیت: افزایش توانمندی یا قدرت یک بازیگر یا یک بلوک قدرت بدون هیچ پیش‌شرطی منجر به واکنش سایرین می‌شود (ایجاد نوعی سیستم توازن قدرت).

- قدرت‌های بزرگ: نقش‌آفرینی منفی در وقایع بین‌المللی با هدف تأمین منافع ملی و حفظ وضع موجود.

- چیره طلبی (هژمونی): فقدان اعتقاد به چیره طلبی و در مقابل تأکید بر مفهوم افول هژمونی.
- سازمان‌های بین‌المللی: معتقد به نقش آفرینی حداقلی با محوریت کمک به حفظ وضع موجود.
- قوانین بین‌المللی: ناکارآمدی به دلیل اجرای گزینشی و بدون پشتوانه در راستای حفظ وضع موجود.
- عامل نظم بخش: نحوه توزیع قدرت - به ویژه قدرت سخت -.
- ۴. تشخیص این موضوع که نظام بین‌الملل فعلی یک نظام در حال گذار است. (اعتقاد به مفهوم پسا جنگ سرد)
ب. برآیند نگاه پژوهشگران روابط بین‌الملل ایرانی به وضع موجود در نظام بین‌الملل بر اساس یافته‌های پژوهش شامل این موارد است:
  ۱. تشخیص یک بلوک متحد قدرت که به دلیل متنوع بودن از «وضعیت موجود» حامی و حافظ نظم و نظام بین‌الملل کنونی است.
  ۲. تشخیص تعدادی بازیگر بین‌المللی که به دنبال تغییر و تحول نظام بین‌الملل کنونی هستند و تقسیم‌بندی این بازیگران به دو گروه:
    - نخست، بازیگرانی که در نظام کنونی سهم دارند و به دنبال افزایش سهم هستند. (حامیان تغییر جزئی وضع موجود)
    - دوم، بازیگرانی که در نظام کنونی سهم نداشته یا اگر سهم دارند به دنبال سهم بسیار بیشتری هستند که با ایجاد تغییر جزئی به آن دست نخواهند یافت. (حامیان تحول بنیادین وضع موجود)
  ۳. تشخیص ریشه تنش‌ها و بحران‌های جهان پسا جنگ سرد بر اساس نتیجه عملی دو فرآیند است:
    - نخست، تلاش بازیگران متنوع از وضع موجود (بلوک متحد) برای حفظ نظم کنونی.
    - دوم، تلاش بازیگران ناراضی از نظم کنونی برای تغییر یا تحول وضع موجود منطبق با منافع خودشان.

۴. تشخیص نوعی سیستم توازن قدرت مبتنی بر دو روند:

- نخست، روند حفظ نظم و سهم حاصل از توزیع قدرت از سوی حافظان و حامیان وضعیت موجود و معمولاً به روش‌های غیرتهاجمی شامل:

i. جنگ محدود و یا جنگ نیابتی.

ii. تحریم اقتصادی و اجماع جهانی.

- دوم، روند کسب امتیاز مستمر مبتنی بر ایجاد بی‌نظمی در نظام بین‌الملل از سوی تحول‌خواهان و تغییر خواهان.

۵. مهم‌ترین مراکز تنش در نظام بین‌الملل کنونی:

- آسیای مرکزی، خاورمیانه، شرق آسیا و مرزهای اروپا.

ترکیب منطقی یافته‌های نهایی پژوهش منجر به ایجاد «نظریه ایرانی توازن قدرت برخاسته از جنگ سرد جدید» خواهد شد. نظریه‌ای بومی و ایرانی در روابط بین‌الملل که در صورت چارچوب‌بندی منطقی، می‌توان بر اساس آن به صورت علمی به آینده‌پژوهی نظام بین‌الملل از چشم‌انداز روابط بین‌الملل ایرانی دست یافت. بر مبنای این نظریه، روابط بازیگران بین‌الملل (به‌ویژه دولت‌ها) در نظام بین‌الملل کنونی بر اساس نوعی از سیستم «توازن قدرت» در دوران «پسا پسا جنگ سرد» مبتنی بر رقابت دو گروه شامل یک بلوک متحد متنفع از وضع وجود به نام «حافظان و حامیان وضعیت کنونی» و گروهی از بازیگران ناراضی از وضع موجود که به دنبال تحول بنیادین یا تغییر جزئی وضعیت کنونی هستند، بهتر قابل تفسیر و تحلیل است. این سیستم توازن قدرت این گونه عمل می‌کند که ناراضیان از وضعیت کنونی به صورت فردی اقداماتی در جهت «ایجاد بی‌نظمی» انجام می‌دهند و به دلیل تلاش غیرتهاجمی بلوک متحد حامی وضعیت کنونی برای جلوگیری از گسترش بی‌نظمی به سایر بخش‌ها، ناراضیان از وضعیت کنونی موفق به کسب امتیاز از نظام بین‌الملل می‌شوند و شرایط مجدد برای مدتی به حالت عادی بازمی‌گردد. به همین دلیل، افزایش تعداد بازیگرانی که به دنبال ایجاد بی‌نظمی و کسب امتیاز از نظام بین‌الملل هستند، امری متداول شده است. در وضعیت کنونی بازیگران ناراضی به دلیل حاکم بودن نگاه «آناشسی» با رویکرد واقع‌گرایانه در قالب ائتلاف‌ها و اتحادهای استراتژیک با یکدیگر در

نظام بین‌الملل ارتباط و همکاری موقت دارند. در چنین شرایطی اگر بازیگران ناراضی از «وضع موجود» بتوانند از سد اتحادهای استراتژیک موقت عبور و به اتحاد و فرآیند نهایی ایجاد بلوک قدرت متحد منسجم نائل شوند - بلوک تحول‌خواه - نظام بین‌الملل کنونی سرانجام به شکل یک نظام دوقطبی جدید با نظمی از جنس جنگ سرد جدید تغییر شکل خواهد داد و دوران پسا پسا جنگ سرد به پایان خواهد رسید. علت اینکه پیش‌بینی می‌شود روابط نظام بین‌الملل پس از ایجاد این بلوک تحول‌خواه احتمالاً از جنس «جنگ سرد» خواهد بود، عملکرد امروز بلوک قدرت حامی وضع موجود و تلاش بر جلوگیری از افزایش بی‌نظمی با حداقل هزینه مادی و معنوی و به دور از جنگ گرم واقعی است.

شکل‌گیری، گسترش و تکامل اتحادهایی مانند بریکس پلاس یا همکاری شانگهای و امثال آن می‌تواند نشانه‌هایی از آغاز تلاش جدی بازیگران ناراضی در نظام بین‌الملل برای ایجاد چنین بلوکی از قدرت باشد؛ دقت شود که این چنین رویدادهایی نشانه آغاز فرآیند اتحاد جویی جدی و عمل‌گرا در میان بازیگران ناراضی لحاظ می‌شود نه کل فرآیند. به نظر می‌رسد بازیگران ناراضی از اصلاح ساختار کنونی ناامید و در حال ایجاد ساختارهای موازی با نظام بین‌الملل فعلی با رویکرد حداقل تنش با بلوک حامی وضع موجود هستند (یا حداقل به چنین فرآیند و ایده‌ای فکر می‌کنند). نکته قابل تأمل این است که در صورت شکل‌گیری شرایطی که وصف آن رفت، سیستم «توازن قدرت» مبتنی بر دو روند «حفظ نظم و سهم حاصل از توزیع قدرت از سوی حافظان و حامیان وضعیت موجود» و «کسب امتیاز مستمر مبتنی بر ایجاد بی‌نظمی در نظام بین‌الملل از سوی تحول‌خواهان و تغییر خواهان» به احتمال زیاد می‌تواند عامل نظم بخش باشد.

بر این اساس نگارنده چند گزاره به این نظریه ایرانی اضافه می‌کند که می‌تواند مکمل ماتریکس نظریه باشد، شامل:

۱. اگر سیستم جنگ سرد و سیستم توازن قدرتی که ذکر شد پس از شکل‌گیری بلوک قدرت تحول‌خواه حاکم شود، در صورت اشتباه در ارزیابی‌ها وضعیت این سیستم توازن قدرت پس از مدتی می‌تواند منجر به «جنگ غیر سرد واقعی فراگیر» با مختصات فراتر از دو جنگ جهانی قرن بیستمی شود.

۲. اگر نگاه ژئوپلیتیک حاکم شود «اقیانوس منجمد شمالی» و «قطب شمال» هارتلند خواهند بود و طرفین تلاش خواهند کرد که قوای نظامی استراتژیک را در نزدیکی این منطقه مستقر کنند تا در کوتاه‌ترین زمان و مسافت بتوانند دسترسی نظامی به نقاط درگیری احتمالی داشته باشند. در این دوره احتمالاً نظامی شدن فضا نیز مسئله دیگری است که به رقابت‌های میان دو بلوک وارد و به‌مرور از اهمیت هارتلند مذکور خواهد کاست.

۳. بر اساس شرایط فعلی اعضای هر یک از این دو بلوک قدرت باید دارای ویژگی‌های مشترکی باشند تا بتوانند در این بلوک‌ها به‌عنوان عضو اصلی پذیرفته و نقش اساسی ایفا کنند. بازیگران در صورتی که اکثریت این ویژگی‌های مشترک را نداشته باشند می‌توانند به روش «باندواگن» و بر اساس منافع ملی خودشان به بلوک‌ها متصل شوند. این ویژگی‌ها در جدول شماره ۸ درج شده است.

جدول شماره (۸): ویژگی‌های مشترک اعضای هر بلوک قدرت

مفهوم	بلوک حامیان وضعیت موجود «هسته مرکزی حامی نظم بین‌الملل»	بلوک حامیان تحول و تغییر وضعیت کنونی «برهم‌زنندگان وضع موجود»
دموکراسی	پایبندی به ارزش‌های مبتنی بر دموکراسی با تعریف بلوک حامی وضع موجود.	فقدان توجه به ارزش‌های مبتنی بر دموکراسی با تعریف بلوک حامی وضع موجود و تکیه بر نظام سیاسی مبتنی بر گروه‌گرایی برخاسته از متن اجتماعی بومی.
اقتصاد	حمایت از اصول اقتصاد لیبرال به صورت کلی با روندهای محدود غیر لیبرال در راستای حمایت اجتماعی.	حمایت از ساختارهای اقتصادی تحت کنترل هسته مرکزی دولت با ایجاد ساختارهای قانونی متضاد شامل ترکیبی ناهمگون از اصول لیبرال و غیر لیبرال.
حقوق بشر	حفاظت و حمایت از ارزش‌های مربوط به حقوق بشر منطبق بر تعریف شورای حقوق بشر سازمان ملل.	فقدان توجه و اعتقاد به مبانی حقوق بشر پذیرفته‌شده از سوی سازمان ملل و عمل بر اساس قوانین مبتنی بر ایدئولوژی یا اراده گروه‌های سیاسی.
روابط خارجی	تلاش برای حل مشکلات منطقه‌ای و بین‌المللی در وهله اول بر اساس دیپلماسی، در مرحله دوم بر اساس تحریم و تهدید غیرنظامی، در مرحله	تلاش برای حل مشکلات منطقه‌ای و بین‌المللی بر اساس توسل به قدرت - تهدید سخت - در وهله اول، در مرحله دوم نمایش

سوم ایجاد اجماع جهانی و در مرحله چهارم توسل به قدرت نظامی محدود.	قدرت سخت، مرحله سوم بر اساس دیپلماسی مبتنی بر بازی حاصل جمع صفر.
--	--

ادامه جدول شماره (۸).

مفهوم	بلوک حافظان و حامیان وضعیت موجود «هسته مرکزی حامی نظم بین الملل»	بلوک حامیان تحول و تغییر وضعیت کنونی «برهم زندگان وضع موجود»
سازمان‌های بین‌المللی	تلاش برای تقویت موقعیت سازمان‌های بین‌المللی و حمایت از اقدامات جمعی.	حداقل عضویت در سازمان‌های بین‌المللی با هدف به چالش کشیدن اقدام جمعی و ایفای نقش اپوزیسیون در این نهادها.
امنیت جمعی	اولویت‌دهی به همکاری مشترک در امور بین‌الملل، ترجیح دادن امنیت جمعی بر امنیت فردی. (ایجاد بلوک واقعی قدرت).	فقدان اعتقاد به امنیت جمعی و تلاش برای ایجاد اتحاد استراتژیک بین مخالفین و منتقدین نظم بین‌المللی کنونی. (ایجاد ائتلاف).
بازدارندگی	اولویت‌دهی به بازدارندگی از جنس غیرنظامی. (اقتصادی، علمی و ...)	اعتقاد به بازدارندگی هسته‌ای و تلاش برای دستیابی به تسلیحات یا دانش هسته‌ای با هدف حفظ بقای نظام سیاسی.

در پایان شایان ذکر است که نظریه «توازن قدرت برخاسته از جنگ سرد جدید» مطرح شده در این پژوهش یک ایده مبتنی بر یافته‌های پژوهشی است که نیازمند همکاری جامعه دانشگاهی روابط بین‌الملل ایران در جهت تکمیل و افزوده شدن به دانش روابط بین‌الملل به عنوان یک نظریه روابط بین‌الملل ایرانی است. در این زمینه نگارنده امید دارد با همکاری و همیاری اساتید و پژوهشگران ایرانی روابط بین‌الملل این ایده جدید را طی یک کار گروهی علمی تکمیل نماید. حتی در صورت فقدان شکل‌گیری بلوک متحد تحول‌خواه در آینده، با مفروضات این نظریه عملکرد بازیگران خواهان تغییر یا تحول در نظام بین‌الملل و همچنین واکنش بلوک متحد حافظ و حامی وضعیت موجود به بی‌نظمی‌ها (تنش‌ها و بحران‌ها) را بهتر می‌توان تفسیر و آینده‌پژوهی کرد. بر این اساس عملکرد توسعه

ارضی و حوزه نفوذ روسیه در آسیای مرکزی، اوکراین و سایر نقاط جهان، رقابت اقتصادی میان چین و آمریکا، عملکرد جمهوری اسلامی ایران و محور مقاومت، تنش‌ها در جنوب شرق آسیا به‌ویژه حول محور کره شمالی و چین و سایر تنش‌ها و بحران‌های بین‌المللی در قرن بیست‌ویکم به روشی علمی، منطقی و ساخت‌یافته قابل بررسی و سمت‌وسوی تغییرات نظام‌بین‌الملل کنونی بهتر قابل درک خواهد بود. مجدد متذکر می‌شود که این نظریه ارزش‌گذاری مثبت یا منفی نسبت به هیچ‌کدام از بلوک‌های قدرت نداشته و سیاست‌گذاران خارجی هیچ‌کشوری را ترغیب به مشارکت در این فرآیند نمی‌کند؛ بلکه فقط آن چیزی که خرد جمعی روابط بین‌الملل ایرانی از نظام‌بین‌الملل کنونی و تغییرات آن ادراک کرده است را به‌صورت نظریه‌ای علمی بیان کرده است که بر اساس شرایط امروز جهان از دریچه لنز آن می‌توان بهتر وقایع بین‌الملل را نگریست و آینده‌پژوهی کرد. در مورد چشم‌انداز تحولات روابط ایران و کشورهای جهان نیز اگر رویکرد عمل‌گرایانه نگاه به شرق در سیاست‌گذاری کلی نظام و تلاش مصرانه سیاست‌گذاران خارجی جمهوری اسلامی ایران در پیوستن به اتحادیه‌هایی مانند بریکس و شانگهای که از آن‌ها تلقی تلاش برای اصلاح و تغییر بخشی از ساختار نظام بین‌الملل کنونی می‌شود را در نظر بگیریم، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در بخش بازیگران ناراضی از وضعیت موجود و تحول‌خواه (نه تغییر خواه) قرار می‌گیرد. از این منظر نظریه ارائه‌شده می‌تواند چشم‌انداز روابط خارجی جمهوری اسلامی و روابط آن با کشورهای جهان را به‌عنوان یک بازیگر تحول‌خواه - در زمان نگارش این مقاله - که به دنبال تحول بنیادین است، بهتر ترسیم و پیش‌بینی نماید. البته شایان ذکر است که بر اساس شرایطی که در جدول شماره ۸ بیان شد و قیف ویژگی‌های ملی و بومی باید بررسی شود که جمهوری اسلامی ایران شرایط عضویت اصلی در کدام‌یک از این بلوک‌های قدرت را دارد؛ زیرا حتی در مورد پیوستن ایران به بریکس و شانگهای نیز کارشناسان معتقدند در بعد قوانین داخلی و سیاست‌گذاری‌های کلی کنونی ایران موانع واقعی و غیرقابل عبور بر سر راه نقش‌آفرینی جدی در این اتحادها وجود دارد که اگر برطرف نشود همین عضویت روی کاغذ نیز بهره‌ای به ارمغان نخواهد آورد. در نتیجه اگر بر اساس بررسی‌ها هر کشوری شرایط

عضویت کامل در این بلوک‌های قدرت را نداشته باشد می‌تواند از طریق بانداوگن از مزایای حامی بودن برای این بلوک‌ها بهره‌مند شود. نکته پایانی این است که سیاست خارجی یک امر الهی و ثابت نیست و هر کشوری بر اساس نیازها، منافع ملی و شرایط متن اجتماعی (داخلی و بین‌المللی) می‌تواند گرایش خود به این بلوک‌های قدرت را تغییر دهد و تقریباً همه چیز در حوزه سمت‌گیری مرتبط به قیف مسائل داخلی و متن اجتماعی بومی است.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Sajjad Sadeghi

<https://orcid.org/0000-0001-7567-8439>

منابع

- مام‌جمعه‌زاده س.ج، رحیمی ر. (۱۳۸۸). جنگ سرد جدید از تئوری تا عمل. *سیاست‌دانشگاه تهران*. ۳۹(۳): ۷۱-۹۴.
- امیراحمدیان ب. (۱۳۸۶). سپر دفاعی موشکی یا جنگ سرد جدید. *مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز*، ۱۳(۶۰): ۳۵-۸۴.
- ثمودی پیله‌رود، ع. (۱۳۹۶). جنگ سرد جدید در روابط اتحادیه اروپا و فدراسیون روسیه. *مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز*. ۲۳(۱۰۰): ۵۳-۸۸.
- قاسمیان ر، سیمبر ر، جانسیز الف. (۱۳۹۷). بحران سوریه و جنگ سرد جدید. *پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام*. ۱۸(۱): ۱۵۹-۱۹۵.
- نقدی‌نژاد ح، سوری الف.م. (۱۳۸۷). جنگ سرد جدید. *سیاست‌دفاعی*. ۱۶(۶۲): ۱۴۱-۱۶۷.
- یزدانی ع، تویسرکانی م. (۱۳۸۶). ژئوپلیتیک جنگ سرد جدید: تحلیلی بر ژئوپلیتیک سلطه و نقش آن در عرصه ژئواستراتژیک قدرت‌ها. *پژوهش‌نامه علوم سیاسی*. ۳(۲): ۱۹۵-۲۴۳.
- یزدانی ع، تویسرکانی م. (۱۳۸۷). تحولات قفقاز گامی دیگر در مسیر جنگ سرد جدید؟. *مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز*. ۱۴(۶۳): ۱۱۱-۱۳۶.

References

- Achcar G. (2023). *The United States, Russia, and China from Kosovo to Ukraine*. Haymarket Books.
- Amirahmadian B. (2008). "Missile Shield or New Cold War". *Central Asia and The Caucasus Journal*. 13(60): 35-84. [in Persian]
- Baru S. & Sharma R. (2021). *A New Cold War: Henry Kissinger and the Rise of China*. Harper Collins.
- Berardelli Ph. (2024). *Imagine: Winning the New Cold War*. Mountain Lake Press.
- Brands H. & Gaddis J.L. (2021). "The new cold war: America, China, and the echoes of history". *Foreign Affairs*. 100(6). 10-21.
- Cohen B. J. (2017). *International political economy*. Routledge.
- Doyle M. W. (1983). "Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs". *Philosophy and Public Affairs*. 12(3). 205-235.
- Doyle M. W. (2023). *Cold Peace: Avoiding the New Cold War*. Liveright.
- Emamjomehzadeh S.J. & Rahimi R. (2009). "The New Cold War from Theory to Practice". *Politics Quarterly*. 39(3): 71-94. [in Persian]
- Engle E. (2020). *Cold War II? China, America, Global Strategy, and the New Cold War (Quizmaster China: Political Economy)*. Osint Brief.
- Fisher A. (2020). "A new Cold War? International public opinion of Russia and the United States". *International Journal of Public Opinion Research*. 32 (1). 143-152.
- Foster J.B. & Ross J. & Venezia D. & Prashad V. (2022). *Washington's New Cold War: A Socialist Perspective*. Monthly Review Press.

- Friedman J. (2015). *Shadow Cold War: The Sino-Soviet Competition for the Third World (New Cold War History)*. The University of North Carolina Press.
- Gaddis J. L. (1992). "International relations theory and the end of the Cold War". *International Security*. 17(3). 5-58.
- Ghasemian R. & Simbar R. & Jansiz A. (2018). "Syria and The Emergence of New Cold War". *Quarterly Journal of Political Research in Islamic World*. 8(1): 159-195. [in Persian]
- Gilpin R. (1988). "The theory of hegemonic war". *The Journal of Interdisciplinary History*. 18(4). 591-613.
- Goldstein J. S. & Pevehouse J. C. (2008). *International relations* Pearson College Div
- Harrison E. (2004). *The post-Cold War international system: Strategies, institutions and reflexivity*. Routledge.
- Horton S. (2024). *Provoked: How Washington Started the New Cold War with Russia and the Catastrophe in Ukraine*. The Libertarian Institute.
- Ikenberry G. J. (1998). "Institutions, strategic restraint, and the persistence of American postwar order". *International Security*. 23(3). 43-78.
- James P. (2002). *International relations and scientific progress: Structural realism reconsidered*. Ohio State University Press.
- Jun Zh. (August 24, 2022). "Remarks by Ambassador Zhang Jun at the UN Security Council Briefing on Ukraine". *Official Website of the Chinese Embassy in the UN*: New York. [Cited April 29, 2023].
- Kazantsev A. & Lebedev S. & Medvedeva S. (2021). "Russia's policies in the Post-Soviet space: Between constructive relations and fighting the New Cold War". *Russian Politics*. 6 (4). 503-530.

- Keohane R. O. (2005). *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy*. Princeton University Press.
- Keohane R. O. (2020). "Understanding multilateral institutions in easy and hard times". *Annual Review of Political Science*. 1-18.
- Larson K. (September 21, 2022). "Africa leader warns of pressure to choose sides in Ukraine". *AP :News Agency*. [Cited December 29, 2022].
- Lavrov S. (2007). "Containing Russia: back to the future". *Russia in Global Affairs*. [Cited December 21, 2022].
- Layne Ch. (1993). "The unipolar illusion: Why new great powers will rise". *International Security*. 17(4). 5-51.
- Lederer M. (September 21, 2021). "The AP Interview: UN chief warns China, US to avoid Cold War". *AP: News Agency*. [Cited December 27, 2022].
- Leoni Z. (2024). *A New Cold War: US–China Relations in the 21st Century*. Policy Press.
- Lucas E. (2014). *The New Cold War: Putin's Russia and the Threat to the West*. St. Martin's Griffin; Third Edition.
- MacDonald S.B. (2022). *The New Cold War, China, and the Caribbean: Economic Statecraft, China and Strategic Realignment*. Palgrave Macmillan.
- MacKinnon M.A. (2007). *The New Cold War: Revolutions, Rigged Elections, and Pipeline Politics in the Former Soviet Union*. Basic Books.
- Mearsheimer J. J. (2018). "Back to the future: Instability in Europe after the Cold War". *In National and International Security*. Routledge. 107-158.
- Mearsheimer J. J. (2021). "The inevitable rivalry: America, China, and the tragedy of great-power politics". *Foreign Affairs: Online Published*. November/ December Isu. 48. [Cited October 11, 2024].

- Milner H. V. (1998). "International political economy: beyond hegemonic stability". *Foreign Policy: Online Published*. 112-123. [Cited December 21, 2024].
- Naghdinejad S. & Souri A.M. (2010). "New Cold War". *Defense Policy*. 62(16): 141-167. [in Persian]
- Ni V. (May 26, 2022). "Antony Blinken says US is not seeking 'cold war' with China". *The Guardian: Online News Paper*. [Cited December 21, 2022].
- Niblett R. (2024). *The New Cold War: How the Contest Between the US and China Will Shape Our Century*. Atlantic Books.
- Norrlöf C. (2010). *America's global advantage: US hegemony and international cooperation*. Cambridge University Press.
- Nye J. J. S. (2016). *Bound to lead: The changing nature of American power*. Basic books.
- Oatley T. (2018). *International political economy*. Routledge.
- Reiss H. E. (1991). *Kant's Political Writings*. Cambridge University Press.
- Rosa B. & Larsen C. (2024). *Smart Money: How digital currencies will win the new Cold War – and why the West needs to act now*. Bloomsbury Publishing; 1st edition.
- Ryan M. (October 3, 2015). "Rubio: 'US barreling toward a second Cold War'". *The USA Today: OnlineNewsPaper*. [Cited December 23, 2022].
- Sakwa R. (2008). "New Cold War'or twenty years' crisis?: Russia and international politics". *International Affairs*. 84(2): 241-267.
- Sakwa R. (2021). *Deception: Russiagate and the New Cold War*. Lexington Books.

- Samoudi Pilehroud A. (2018). "A New Cold War between the European Union and the Russian Federation". *Central Asia and The Caucasus Journal*.23(100): 55-88. [in Persian]
- Sanger D.E. & Brooks M.K. (2024). *New Cold Wars: China's Rise, Russia's Invasion, and America's Struggle to Defend the West*. Crown.
- Schindler S. & DiCarlo J. & Paudel D. (2022). "The new cold war and the rise of the 21st-century infrastructure state". *Transactions of the institute of British geographers*. 47(2). 331-346.
- Schoen D.E. Kaylan M. (2015). *Return to Winter: Russia, China, and The New Cold War Against America*. Encounter Books.
- Scholz O. (2023). "The global Zeitenwende: how to avoid a new cold war in a multipolar era". *Foreign Affairs*. 102(4). 22-25.
- Takach G.S (2024). *Cold War 2: Artificial Intelligence in the New Battle between China, Russia, and America*. Pegasus Books.
- Tan K. P. (2023). "Interpreting the Cold War and the New Cold War in Asia". *Asia in the Old and New Cold Wars: Ideologies, Narratives, and Lived Experiences*. 1-24.

لیست مجلات (به ترتیب حروف الفبا)

نام مجله	سازمان یا نهاد منتشرکننده
پژوهشنامه علوم سیاسی	انجمن علوم سیاسی ایران
پژوهشنامه ایرانی سیاست بین‌الملل	دانشگاه فردوسی - مشهد
پژوهش‌های بین‌الملل	انجمن ایرانی روابط بین‌الملل
پژوهش‌های راهبردی سیاست	دانشگاه علامه طباطبائی
پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی	دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تاکستان
تحقیقات سیاسی و بین‌المللی	دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شهرضا
جستارهای سیاسی معاصر	پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
دانش سیاسی	دانشگاه امام صادق(ع)
راهبرد	پژوهشکده تحقیقات راهبردی - مجمع تشخیص مصلحت نظام
روابط خارجی	تحقیقات راهبردی - مجمع تشخیص مصلحت نظام پژوهشکده
رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی	دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی
ژئوپلیتیک	انجمن ژئوپلیتیک ایران
سیاست	دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران
سیاست جهانی	دانشگاه گیلان
سیاست خارجی	دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی - وزارت خارجه
سیاست و روابط بین‌الملل	دانشگاه مازندران
مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل	دانشگاه رازی - کرمانشاه
مطالعات انقلاب اسلامی	دانشگاه معارف اسلامی
مطالعات بین‌المللی	انجمن علمی مطالعات صلح ایران
مطالعات راهبردی	پژوهشکده مطالعات راهبردی
مطالعات روابط بین‌الملل	دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی
مطالعات سیاسی جهان اسلام	دانشگاه بین‌المللی امام خمینی(ره) - قزوین

استناد به این مقاله: صادقی، سجاد. (۱۴۰۳). نظریه ایرانی توازن قدرت برخاسته از جنگ سرد جدید: آینده پژوهی

تحولات نظام بین‌الملل. پژوهشنامه روابط جهانی، ۱(۴)، ۳۹-۸۰

DOI: 10.22054/jrgr.2025.84838.1111

The Quarterly of Research on Global Relations is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License